

OBDOBJA 24

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko
Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik

OBDOBJA 24 - METODE IN ZVRSTI

RAZVOJ SLOVENSKEGA STROKOVNEGA JEZIKA

Ljubljana 2007

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6'373.46(082)

RAZVOJ slovenskega strokovnega jezika / [uredila Irena Orel]. -
Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center
za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 2007. - (Obdobja. Metode in
zvrsti ; 24)

ISBN 978-961-237-193-7

1. Orel, Irena, 1958-
232729856

Obdobja 24 – Metode in zvrsti **Razvoj slovenskega strokovnega jezika**

Uredila Irena Orel, **recenzirali** Erika Kržišnik in Majda Merše, **tehnično uredila**
Metka Lokar, **računalniški prelom** Miro Pečar, **zunanja oprema** Metka Žerovnik.

Izdal Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozof-
ske fakultete Univerze v Ljubljani, s finančno pomočjo Agencije RS za razisko-
valno dejavnost in Znanstvenoraziskovalnega inštituta Filozofske fakultete.

Natisnila Birografika Bori d.o.o., v nakladi 400 izvodov.

Prevode izvlečkov v angleščino je jezikovno pregledal David Limon. Besedila so
korigirali avtorji, Irena Orel in Metka Lokar.

VSEBINA

I Jezik znanosti, teoretični in metodološki pristopi

Ada Vidovič Muha AKTUALNA VPRAŠANJA SLOVENSKE UNIVERZE IN ZNANSTVENE RAZPRAVE V SLOVENŠČINI.	3
Aleksandr D. Duličenko SLOVANSKA IN SLOVENSKA INTERLINGVISTIKA TER PROBLEMATIKA LINGVOKONSTRUIRANJA V ZGODOVINI SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA . . .	13
Alexandra Lavrova SPECIAL LANGUAGES (LSP) AND ANTHROPOLOGICAL LINGUISTICS (AL)	29
Tomaž Sajovic JEZIK ZNANOSTI – JEZIK METAFIZIČNE REDUKCIJE?	33

II Medzvrstna prepletanja

Martina Orožen PREPLETI MEDZVRSTNIH JEZIKOVNIH PRVIN V STROKOVNIH BESEDILIH PRVE POLOVICE 19. STOLETJA.	59
Eva Hošnová K POČÁTKŮM »MODERNÍHO« ČESKÉHO VĚDECKÉHO STYLU.	77
Ljudmila Bokal TERMINOLOGIZACIJA PUBLICISTIČNEGA JEZIKA	87

III Besediloslovni, skladenjski in pragmatični vidiki

Andreja Žele POMENSKO- IN FUNKCIJSKOSKLADENJSKE LASTNOSTI GLEDE NA STOPNJO BESED/IL/NE STROKOVNOSTI	101
Jerca Vogel »NESTROKOVNOST« V JEZIKU POLJUDNOZNANSTVENIH BESEDIL (PRAGMATIČNO-FUNKCIJSKI VIDIK)	125
Viktorija Osolnik Kunc STROKOVNO SPOROČANJE Z VIDIKA RAZUMLJIVOSTI.	143
Vesna Mikolič IZRAZI MOČI ARGUMENTA V TURISTIČNOOGLAŠEVALSKIH BESEDILIH	153
Mojca Nidorfer Šiškovič ZNAČILNOSTI ELEKTRONSKEGA DISKURZA	163
Sonja Starc STRUKTURA ZNANSTVENEGA BESEDILA IN NJEGOVA ZUNANJA ČLENJENOST, KOT SE KAŽETA V PRIMERIH BESEDIL <i>JEZIKA IN SLOVSTVA</i>	175
Tomo Korošec O KOMELOVIH NASLOVNIH VPRAŠALNIH STAVKIH NASPROTI NEMŠKIM SAMOSTALNIŠKIM POIMENOVANJEM	201

Simona Kranjc, Ljubica Marjanovič Umek, Mojca Nidorfer Šiškovič FUNKCIONALNA PISMENOST OSEB, ZAPOSLENIH V SLOVENSKI VOJSKI	209
Ina Ferbežar, Nataša Pirih Svetina OBLIKOVANJE SMERNIC ZA TESTIRANJE STROKOVNE FUNKCIONALNE PISMENOSTI VOJAŠKIH OSEB, ZAPOSLENIH V SLOVENSKI VOJSKI	219
Milena Mileva Blažič ZGODOVINSKI ORIS PROSTEGA SPISJA NA SLOVENSKEM OD LETA 1850 DO DANES	231

IV Strokovno izrazje

– Strokovno izrazje v zgodovini slovenskega jezika

Katja Škrubej DIAHRONA POMENSKA STABILNOST NEKATERIH NAJSTAREJŠIH SLOVENSKIH PRAVNIH IZRAZOV IN PERFORMATIV	247
France Novak POMEN DELA SLOVENSKIH PROTESTANTSКИH PISCEV 16. STOLETJA ZA OBLIKOVANJE SLOVENSKEGA STROKOVNEGA IZRAZJA IN STILISTIKE STROKOVNIH BESEDIL	263
Andreja Legan Ravnikar IZGLAGOLSKE KRŠČANSKE TERMINOLOŠKE TVORJENKE V SLOVENSKIH NABOŽNIH PRIROČNIKI DO SREDE 19. STOLETJA	283
Marija Stanonik ZAČETKI IN SPREMEMBE SLOVENSKE TERMINOLOGIJE PRI POSAMEZNIH FOLKLORNIH ŽANRIH	301
Ana Premk, Francka Premk PRIMERJAVA SLOVENSKEGA, FRANCOŠKEGA IN LATINSKEGA POIMENOVANJA DREVES. POGLED NA 16. STOLETJE PRI SLOVENCIH	325
Irena Orel PRVI SLOVENSKI TERMINOLOŠKI SLOVAR TER HRVAŠKI IN ČEŠKI VIR	343
Jožica Narat KŪHARJEVA PREKMURSKA PRIREDBA JANEŽIČ-SKETOVE SLOVNICE	365
Mateja Jemec SLOVENSKO PRAVNO IZRAZJE OD HABSBUŠKE MONARHIJE DO EVROPSKE UNIJE ALI <i>IUS EST ARS</i>	385

– Jezikoslovno izrazje

Jože Toporišič JEZIKOSLOVNI SLOVNIČNI TEOREMI JOŽETA TOPORIŠIČA	401
Aleksandra Derganc NEKATERE ZNAČILNOSTI RUSKE JEZIKOSLOVNE TERMINOLOGIJE	415
Anita Peti Stantić NASLONKE – TERMINOLOGIJA MED SKLADNJO IN PROZODIJO	425
Petra Stankovska SHODY A ROZDÍLY V MORFOLOGICKÉ TERMINOLOGII V ČESKÉ A SLOVINSKÉ MLUVNICI	435

Maja Đukanović TERMIN <i>NEDOLOČNI ZAIMKI</i> V SLOVENŠČINI IN SRBŠČINI.	445
---	-----

– Narečno izrazje

Vera Smole, Kosta Peev KOŠNJA IN Z NJO POVEZANO IZRAZJE V SLOVENSKIH IN MAKEDONSKIH NAREČJIH	457
Jožica Škofic ŽEBLJARSKA TERMINOLOGIJA MED NAREČJEM IN KNJIŽNIM JEZIKOM	475
Rada Cossutta ISTRSKOSLOVENSKA NAREČNA POLJEDELSKA TERMINOLOGIJA	489
Mihaela Koletnik PREKMURSKO LONČARSKO BESEDJE V FILOVCIH	497
Matej Šekli LJUDSKOZEMLJEPISNO IZRAZJE V TOPOLEKSEMIH LEDINSKEGA IMENJA NA LIVŠKEM.	515

– Naravoslovno in tehnično izrazje

Jerzy Staszewski TERMINY NAUKOWE UTWORZONE NA PODSTAWIE POLSKIEJ TERMINOLOGII MATEMATYCZNEJ	531
Irena Stramljič Breznik SLOVENSKO ZOOLOŠKO IZRAZJE Z VIDIKA BESEDOTVORNIH VZORCEV IN VRST	537
Mojca Smolej HITROST TEHNIČNIH SPREMEMB IN STROKOVNI JEZIK – PRIMER METALURGIJE	547

V Terminografija – terminološki in spletni slovarji, korpusi in terminološke zbirke

Marjeta Humar PROTIPOMENSKOST V SODOBNIH SLOVENSKIH TERMINOLOŠKIH SLOVARJIH . .	561
Borislava Košmrlj Levačič O TERMINIH Z VIDIKA TERMINOGRAFSKE PRAKSE	583
Mojca Žagar DETERMINOLOGIZACIJA V SPLOŠNIH IN TERMINOLOŠKIH SLOVARJIH	599
Darja Erbič, Jasna Belc, Adriana Krstič Sedej, Nataša Zaviršek Žorž, Milena Žagar, Nevenka Gajšek, Miran Željko SLOVENŠČINA NA SPLETU V DOKUMENTIH SLOVENSKE RAZLIČICE PRAVNEGA REDA EVROPSKE UNIJE, V TERMINOLOŠKI ZBIRKI IN KORPUSU	611
Miran Željko IZBOLJŠAVE ELEKTRONSKIH SLOVARJEV	625
Vojko Gorjanc, Nataša Logar OD SPLOŠNIH DO SPECIALIZIRANIH KORPUSOV – NAČELA GRADNJE GLEDE NA NJIHOV NAMEN	637
Tomaž Turk, Katarina Puc <i>ISLOVAR</i> KOT MODEL SPLETNEGA TERMINOLOŠKEGA SLOVARJA.	651

Ivan Kanič	
SLOVENSKI RAZLAGALNI IN VEČJEZIČNI PREVAJALNI SLOVARJI	
BIBLIOTEKARSKE TERMINOLOGIJE – OD SEZNAMA TERMINOV DO SPLETNIH	
TERMINOLOŠKIH ZBIRK	665
Petra Marinko	
FARMACEVTSKO IZRAZJE	689

VI Družbenojezikovni, prevodoslovni, medkulturni vidiki in medjezikovna razmerja

Elizabeta Bernjak	
MEDJEZIKOVNI TRANSFER – STRATEGIJE ZAPOLNJEVANJA VRZELI V STROKOVNEM	
BESEDIŠČU MANJŠINSKIH JEZIKOV OB SLOVENSKO-MADŽARSKI MEJI	697
Jelisava Dobovšek Sethna	
PRENOS TERMINOLOGIJE IN JEZIKOVNO NAČRTOVANJE – PRIMERI IZ JAPONSKE	
IN SLOVENIJE	711
Maja Lozar Štamcar	
IZZIVI PREVAJANJA UMETNOSTNOZGODOVINSKIH BESEDIL V ANGLEŠČINO. . .	721
Najda Ivanova	
TRANSPOZICIJA POIMENOVANJ TUJIH KULTURNIH REALIJ V SLOVENSKIH	
POLJUDNOZNANSTVENIH BESEDILIH S KONCA 19. STOLETJA	727
Katja Dragar	
KONCEPTUALIZACIJA TUJEGA V SLOVENSKIH PRAVOPISIH	739

VII Slovenska književnost

Gizela Polanc Podpečan	
UBESEDITEV INTENCIONALNEGA OBJEKTA V ROMANU FLORJANA LIPUŠA	
<i>BOŠTJANOV LET</i>	753

UVODNA BESEDA

Zbornik prispevkov s 24. mednarodnega znanstvenega simpozija Obdobja – Metode in zvrsti s krovno temo *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*, ki je potekal od 17. do 19. novembra 2005 v prostorih Univerze v Ljubljani v organizaciji Centra za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, se navezuje na tematiko jezikovne zvrstnosti v zadnjem jezikoslovnem zborniku (Obdobja 22, 2003, ur. Erika Kržišnik), tokrat z zožitvijo na eno izmed jezikovnih podzvrsti funkcijske zvrsti, tj. na strokovni jezik. Simpozij je zasnovan dvoplastno z več stališč: želeli smo poudariti tako vlogo jezikoslovcev, slovenistov kot tudi vlogo strokovnjakov, znanstvenikov pri oblikovanju, rabi in preučevanju slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika, ter predstaviti moderne jezikovnoteoretične pristope in prizadevanja obeh skupin pri ustvarjanju sodobnega in novega izrazja na posameznih strokovnih področjih, s poudarkom na humanistiki v širšem smislu. Zato so poleg jezikoslovcev sodelovali ter svoje raziskovalne in praktične izsledke na področju slovenskega strokovnega in znanstvenega jezika z zgodovinskorazvojnega in sodobnega sočasnega stališča predstavili tudi nekateri strokovnjaki drugih ved, zlasti terminologi in terminografi s področja prava, farmacije, bibliotekarstva in informatike. Izbira teme potrjuje, da smo želeli soočiti preteklost s sedanjostjo in prikazati razvojne smernice, po katerih se je razvijal strokovni jezik in se osvobajal tujejezičnih vplivov. Vzporedno z razvojem slovenske narodne skupnosti, znanstvenih pristojnosti in univerzitetnega šolstva se je razvijal tudi slovenski znanstveni jezik v svoji raznovrstnosti in kompleksnosti.

Vprašanje rabe slovenskega strokovnega jezika je v sedanji mnogokulturni in multijezikovni družbeni resničnosti ponovno aktualno, saj je za polnovredni obstoj slovenskega jezika neizbežna njegova mnogofunkcijskost. Vendar je v novih globalizacijskih razmerah prav slovenski znanstveni jezik najbolj potrjen prevladi globalnega jezika, kar se kaže tudi v univerzitetni praksi, ko se zaradi splošne uporabnosti in mednarodne odmevnosti razširja akademsko prepričanje, da lasten znanstveni in strokovni jezik ni potreben. Takšno stališče je bilo sicer preseženo že večkrat v zgodovini – tudi prispevki v zborniku nasprotno potrjujejo izrazitejša prizadevanja za njegov razvoj na različnih znanstvenih področjih.

Zbornik vsebuje 53 prispevkov, razvrščenih v 7 tematskih sklopov, ki prinašajo pomembna sintetična in nova spoznanja o sodobni in razvojni besediloslovni, skladenjski, pragmatični, besedoslovni, slovaropisni, prevodoslovni, sociolingvistični, medjezikovni in medkulturni problematiki strokovnega jezika. Vsebinsko prevladujejo razprave o oblikovanju, rabi in preučevanju slovenskega jezika na besedilni in izrazijski (terminološki) ravni, predstavljena pa je tudi tujejezična (češka zgodovinska funkcijskozvrstna, poljska terminološka) tematika ter medjezikovna (primerjalna slovenska in hrvaška, srbska, makedonska, bolgarska, češka, madžarska, nemška, angleška, francoska, latinska, japonska) protistavljanja in vzporejanja.

Prispevki prvega teoretično-metodološkega sklopa (I) vsebujejo aktualna razmišljanja o pomenu slovenskega znanstvenega jezika na univerzitetni ravni in o neustreznosti koncepcije globalne univerze na Slovenskem, o vlogi interlingvistike v strokovno-znanstveni komunikaciji pri oblikovanju (slovenskega) knjižnega jezika, o antrologvističnem raziskovanju jezika in filozofsko-semiotičnih vidikih popredmetenja znanstvenega jezika. V drugi skupini (II) so predstavljena medzvrstna razmerja v slovenskih in čeških strokovnih besedilih 19. stoletja in v sodobni publicistiki. Tretji sklop (III) prinaša nove raziskovalne dosežke aktualnih besediloslovnih, pragmatičnih in skladenjskih preučevanj strokovnih besedil: o skladenjski strukturiranosti glede na stopnjo besedilne strokovnosti, preučevanju razumljivosti v strokovnem sporazumevanju, strukturi znanstvenega besedila glede na zunanjo členjenost z matrično analizo, o pragmatično-funkcijskem vidiku nestrokovnosti v poljudnoznanstvenih besedilih, o argumentaciji v turističnooglaševalskih besedilih, o elektronskem diskurzu; več prispevkov obravnava vojaški jezik: Komelove naslovne vprašalne stavke, funkcionalno pismenost in jezikovno testiranje slovenske vojske; dodana je še diahrona didaktična obravnava prostega spisja na Slovenskem.

Najobsežnejše poglavje (IV) zajema nova dognanja o strokovnem izrazju: obravnavano je v zgodovinski razvojni osvetlitvi, od najstarejših dokumentov slovenstva, Brižinskih spomenikov kot besedil s pravnim izrazjem, protestantskega strokovnega izrazja 16. stoletja, medjezikovne primerjave terminologije dreves, besedotvornega razvoja krščanske terminologije, spremembe izrazja pri folklornih žanrih, do 19. stoletja, ko se je oblikovalo slovensko izrazje z naslonitvijo na slovanske jezike v prvem slovenskem terminološkem slovarju, Cigaletovi *Znanstveni terminologiji*, se različno razvijalo v osrednjeslovenskem in prekmurskem prostoru, vendar je v Küharjevi rokopisni slovnici (1913) bilo pod vplivom Janežič-Sketovega slovničnega gradiva in izrazja, očrtan pa je tudi razvoj pravnega izrazja od Avstro-Ogrske do Evropske unije. Sodobne terminološke raziskave pa se tematsko osredinjajo na predstavitev: a) jezikoslovnega izrazja (J. Toporišiča, razvoja v ruščini, termina naslonke v slovenščini, slovensko-češkega slovničnega oblikoslovnega izrazja, nedoločnih zaimkov v slovenščini in srbsščini); b) narečnega strokovnega izrazja, ki je ponazorjeno v slovarski obliki ali z leksikalno karto: raziskano je

izginjajoče izrazje starih obrti (žebjarstvo v Kropi, lončarstvo v Filovcih), z jezikovnostičnega (istrskoslovensko poljedelsko), primerjalnojezikovnega (izrazje za košnjo v slovenskih in makedonskih narečjih) in etimološko-toponomastičnega vidika (ljudskozemljepisno izrazje v livških ledinskih imenih); c) naravoslovnega (poljskega matematičnega, slovenskega zoološkega) in tehničnega izrazja (neustaljenost metalurških terminov). V terminografskem sklopu (V) so prispevki, ki posredujejo vednost o teoretični zasnovi (rabi protipomenskosti v slovarjih, determinologizaciji) in o praktični izvedbi najnovejših terminografskih in korpusnih dosežkov na različnih področjih, zlasti v spletnih slovarskih in korpusnih terminoloških zbirkah: o spletnem slovarju informatike, dveh elektronskih slovarjih bibliotekarstva, 5,5-milijonskem korpusu slovenskega vojaškega jezika, dvojezični terminološki zbirki in korpusu pravne terminologije EU, slovenskem farmacevtskem izrazju kot osnovi za terminološki slovar. Prevodoslovni, sociolingvistični in medjezikovni prispevki (VI) se posvečajo težavam pri prevajanju umetnostnozgodovinskih besedil v angleščino in kulturnih besed iz bolgarščine v slovenščino; obravnavajo medjezikovni transfer v manjšinskih jezikih ob slovensko-madžarski meji, prevzemanje iz angleščine v japonščini in slovenščini, sprejemanje tujega v slovenskem pravopisu. Zbornik zaključuje osamljeni prispevek s področja slovenske književnosti (VII) o intencionalnem objektu v Lipuševem romanu.

Zbrani prispevki potrjujejo, da se slovenski jezik na strokovni in znanstveni ravni prilagaja novim družbenim in duhovnim potrebam ter kljub zaviralnim težnjam doživlja nov razvojni razmah.

Simpozij je finančno podprlo in natis zbornika delno omogočilo Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, dodatni prispevek za natis zbornika pa sta namenila tudi Agencija za raziskovalno dejavnost RS in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Naj zbornik Obdobja 24 pospremem med bralce z zahvalo vsem udeležencem simpozija za njihove znanstvene prispevke, organizacijskemu in programskemu odboru (Adi Vidovič Muha, Marku Stabeju, Alešu Bjelčeviču, Aleksandri Derganc, Tomu Korošču, Marku Jesenšku, Marjeti Humar, Hani Gladkovi, Marcu Greenbergu, Emilu Tokarzu in Branku Tošoviću) za podporo in sugestije pri zasnovi in izvedbi simpozija, recenzentkama Eriki Kržišnik in Majdi merše, Univerzi v Ljubljani za prostore, strokovni sodelavki Tjaši Alič in tehnični urednici Metki Lokar za požrtvovalno organizacijsko delo, knjižnici Oddelka za slovenistiko in slavistiko za razstavo, Založbi Izolit za mape in vsem, ki so kakorkoli prispevali k izvedbi simpozija in izidu zbornika. Naj bo vsebina zbornika bralcem spodbuda, da v svojih strokovnih okoljih posvečajo posebno skrb tvorjenju ustreznih besedil in novega izrazja v »našem« jeziku, ki ga je ustvaril in gojil daleč od domovine pred pol tisočletja rojeni prvi mož slovenske knjižne besede.

Irena Orel
Predsednica simpozija Obdobja 24